

Poř. č. 1/2004

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k výkladu ustanovení § 83c trestního řádu ohledně oprávnění orgánů činných v trestním řízení v přípravném řízení ke vstupu do obydlí k realizaci předvedení osoby na základě příkazu vydaného jiným orgánem činným v trestním řízení než soudem

I. Ustanovení § 83c odst. 2 trestního řádu zmocňuje policejní orgán ke vstupu do obydlí, jiných prostor a na pozemek za účelem předvedení obviněného, svědka nebo osoby, která byla vyzvána po sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 trestního řádu) k podání vysvětlení (§ 158 odst. 3 písm. a), odst. 5 a 6 trestního řádu), jsou-li splněny zákonné podmínky pro předvedení osoby podle § 90, § 98 a § 158 odst. 6 trestního řádu, i na základě příkazu vydaného jiným orgánem činným v trestním řízení než je soud.

II. Příkaz k předvedení, který je rozhodnutím svého druhu, zašle orgán činný v trestním řízení, který jej vydal, spolu se žádostí o realizaci tohoto úkonu příslušné součásti Policie České republiky, anebo v případě, že se jedná o předvedení příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru v činné službě, příslušnému veliteli nebo náčelníkovi.

Na Nejvyšší státní zastupitelství se obrátil ředitel Úřadu služby kriminální policie a vyšetřování Policejního prezidia České republiky plk. JUDr. Petr Želásko s žádostí o výklad ustanovení § 83c trestního řádu. Dle žádosti velitele Obvodního ředitelství SKPV Policie ČR pro Prahu 7, vznikají problémy při výkladu odstavce druhého tohoto ustanovení, konkrétně při posouzení, zda příkaz k předvedení může být vydán i jiným orgánem činným v trestním řízení než soudem. Tazatel zastává názor, že se v tomto případě jedná o výlučnou pravomoc soudu. Vychází přitom

z údajně zřejmého záměru zákonodárce stanovit k vydání příkazu k předvedení, stejně jako k vydání dalších příkazů vyjmenovaných v ustanovení § 83a odst. 2 tr. ř., výlučnou příslušnost soudu. Přestože údajně někteří učitelé práva na policejních školách či některé státní zástupkyně zastávají názor že tento příkaz může být vydán kterýmkoliv policejním orgánem a na jeho základě lze vstoupit do obydlí, není ze strany policejních orgánů tento výklad akceptován. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o velmi závažný zásah do svobod občanů a faktické nejednotnosti názorů na řešení tohoto právního problému, žádá o vydání závazného písemného stanoviska upravujícího příslušné postupy orgánů činných v trestním řízení.

Z důvodů signalizované nejednotnosti postupů jak ze strany policejních orgánů, tak ze strany státních zástupců při praktické aplikaci tohoto ustanovení byla požádána obě vrchní státní zastupitelství o sdělení konkrétních poznatků a případných problémů při aplikaci tohoto ustanovení zákona v obvodu jejich působnosti, včetně vlastního stanoviska.

Vrchní státní zastupitelství v Praze sdělilo přípisem ze dne 18.2.2004, že, stejně jako krajská státní zastupitelství v obvodu jeho působnosti, zastává názor dle kterého může policejní orgán vstoupit do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek ve smyslu ustanovení § 83c odst. 2 trestního řádu na základě příkazu vydaného kterýmkoliv orgánem činným v trestním řízení. Argumentuje v podstatě tím, že trestní řád v řadě ustanovení (např. § 69 odst. 1, § 78 odst. 3, § 79a odst. 11, § 79c odst. 1, § 83, § 83a odst. 1) výslovně uvádí, že k určitému úkonu trestního řízení je příslušný pouze některý z orgánů činných v trestním řízení. Pokud tedy v jiných ustanoveních tak nečiní (§ 83 odst. 2, § 90, § 98, § 158 odst. 6), je nepochybné, že příkaz k předvedení může vydat kterýkoliv orgán činný v trestním řízení. Takový příkaz pak zakládá oprávnění policejního orgánu k postupu podle ustanovení § 83c odst. 2 tr. řádu.

Přes zprvu konstatovaný jednotný názor na řešení problému, je v závěru zprávy prezentován názor zastávaný některými státními zástupci Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích, dle kterého vstup do obydlí bez rozhodnutí soudu by mohl být považován za úkon, který je v rozporu s čl. 12 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen LPS), kde je stanoveno, že jiné zásahy do nedotknutelnosti obydlí mohou být zákonem dovoleny jen tehdy, je-li to v demokratické společnosti nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých, nebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Ustanovení § 83c odst. 2 tr. řádu představuje, dle tohoto názoru, *jiné zásahy* a je tedy dána výlučná působnost soudu.

Vrchní státní zastupitelství v Praze zastává názor, že pokud orgán činný v trestním řízení dospěje k odůvodněnosti potřeby provedení nějakého úkonu pouze za přítomnosti osoby, která má být předvedena, a že jde o úkon, který je pro další řízení nezbytný, je vstup do obydlí odůvodněn přinejmenším zájmem společnosti na ochraně práv a svobod druhých a nejde tedy o postup, který by byl v rozporu s LPS.

Vrchní státní zastupitelství v Olomouci jednoznačně zastává názor, který vyplývá z doslovného výkladu § 83c odst. 2 tr. řádu, že policejní orgán může vstoupit do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek i v případě, že byl vydán příkaz k

předvedení kterýmkoli orgánem činným v trestním řízení. Jiný výklad nemá opodstatnění ani oporu ve znění § 83c ani § 90 a § 98 tr. řádu.

S tímto stanoviskem se ztotožňují i obě krajská státní zastupitelství v obvodu působnosti VSZ Olomouc.

Krajské státní zastupitelství v Brně uvedlo, že v ustanovení § 83c odst. 2 tr. řádu není uvedeno, kým byl příkaz k předvedení vydán, a proto názor, že by se mělo jednat jen o příkaz k předvedení vydaný soudem, zcela neopodstatněně zužuje oprávnění k takovému postupu dalším orgánům činným v trestním řízení. Tomuto výkladu také odpovídá současný komentář k trestnímu řádu, podle něhož jde o odstranění překážky bránící realizaci příkazu k předvedení vydaného orgány činnými v trestním řízení – tedy zjevně nikoliv jen soudem. Závěr, že takovýto příkaz by měl vydat jen soud, nelze dovodit ani z úpravy příkazu k domovní prohlídce, neboť vstupem do obydlí, jiných prostor a na pozemek podle § 83c odst. 2 tr. řádu, je realizován procesní institut zcela odlišný od institutu domovní prohlídky. Je jím dán zájem na vypátrání a předvedení osoby ukryté v uzavřeném obydlí, jiných prostorách nebo na pozemku, přičemž úkony směřující k tomuto cíli nesmí směřovat ani sloužit k opatřování a zajišťování důkazů v trestním řízení, jako je tomu u domovní prohlídky.

Krajské státní zastupitelství v Ostravě zdůrazňuje, že příkaz k předvedení zákon zvlášť neupravuje. V ustanovení § 90 a § 98 tr. řádu je upraveno předvedení osoby, přičemž o předvedení může požádat nejen soud, ale i jiný orgán činný v trestním řízení. Odlišné stanovisko, se kterým se Vrchní státní zastupitelství v Olomouci neztotožňuje, zastává v obvodu působnosti Krajského státního zastupitelství v Ostravě pouze Okresní státní zastupitelství v Bruntále a část státních zástupců Okresního státního zastupitelství v Olomouci.

Okresní státní zastupitelství v Bruntále ve svém samostatném stanovisku uvedlo, že v jeho praxi nebyl zaznamenán případ, kdy by předvedení osoby podle § 83c odst. 2 tr. řádu bylo realizováno na základě příkazu vydaného státním zástupcem či policejním orgánem. Domnívá se, že současná zákonná formulace ustanovení § 83c odst. 2 tr. řádu spíše podporuje závěr, že i příkaz k předvedení zde zmíněný musí být vydán soudem. Podporu tohoto názoru spatřuje i ve skutečnosti, že v daném ustanovení je příkaz k předvedení zařazen mezi příkazy, které může vydat pouze soud. Považuje za nelogické, aby příkaz k předvedení, kterým se zasahuje do nedotknutelnosti obydlí, tedy práva zakotveného v čl. 12 LPS, mohl vydávat každý policejní orgán, a to bez jakékoli předchozí kontroly či schválení ze strany státního zástupce, když na druhé straně státní zástupce zařizuje nebo vydává souhlas k postupům podle § 83a odst. 1, § 83b odst. 1, § 86 odst. 1, § 79 odst. 1 tr. řádu a dalších. Okresní státní zastupitelství v Bruntále by přivítalo legislativní úpravu stanovící oprávnění státního zástupce, na základě požadavku policejního orgánu, vydávat v přípravném řízení příkaz k předvedení.

Přes skutečnost, že názor negující možnost vydání příkazu k předvedení jiným orgánem činným v trestním řízení než soudem je výrazně menšinový, tento existuje. S přihlédnutím k tomu, že je tedy signalizována možnost odlišných postupů státních zástupců v otázce realizace zákonných ustanovení, která zásadním způsobem zasahují do ústavně chráněného práva na nedotknutelnost obydlí, jsou zřejmě dány

zákonné podmínky pro postup Nejvyššího státního zastupitelství ve smyslu ustanovení § 12 odst. 2 zákona č. 283/93 Sb., o státním zastupitelství.

Ustanovení § 83c tr. řádu v současném znění bylo doplněno do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 292/93 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1.1.1994. Vládní návrh (číslo sněmovního tisku 535) předpokládal původně následující znění tohoto ustanovení:

Vyšetřovatel nebo policejní orgán může vstoupit do obydlí jen tehdy, jestliže věc nesnese odkladu a vstup do obydlí je nezbytný pro ochranu života nebo zdraví osob, nebo pro ochranu jejich práv a svobod, anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku, zejména jestliže jde o obydlí osoby přistižené při činu, nebo osoby na kterou byl vydán příkaz k zatčení, anebo osoby, která má být na příkaz soudu předvedena (§ 90, 98). Po vstupu do obydlí nesmějí být provedeny žádné jiné úkony než takové, které slouží k odstranění naléhavého nebezpečí nebo k předvedení osoby.

Důvodová zpráva k bodům 74 až 82 (§ 80 odst. 3, § 81, 83, 83a, 83b, 83c, 84 a 85a) konstatuje, že změna těchto ustanovení souvisí se zrušením institutu vyhledávacího orgánu a vyhledávání. Rovněž se zakotvuje právo vstupu vyšetřovatele nebo policejního orgánu do obydlí nebo jiných prostor, pokud jedná na základě příkazu soudu k předvedení osoby, která se na těchto místech zdržuje. Podmínky, za nichž lze provést prohlídku pozemku, se vymezují shodně s podmínkami platnými pro prohlídku jiných prostor.

Navržené znění podstatným způsobem rozšiřovalo oprávnění vyšetřovatele nebo policejního orgánu ke vstupu do obydlí oproti stávající úpravě.¹ Ani navržené znění ustanovení § 83c tr. řádu ani důvodová zpráva však jednoznačně nepředpokládaly rozšíření oprávnění k vydání příkazu k předvedení na jiný orgán činný v trestním řízení než soud.

Zákon byl schválen ve znění platném a účinném dodnes. Byl publikován pod č. 292/1993 Sb. Nabyl účinnosti dnem 1.1.1994. Zakotvuje oprávnění policejního orgánu vstoupit do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek v případě, že věc nesnese odkladu a vstup tam je nezbytný pro ochranu života nebo zdraví osob nebo pro ochranu jiných práv a svobod nebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Policejní orgán může na vyjmenovaná místa vstoupit i v případě, že se tam zdržují osoby, na které byl vydán příkaz k zatčení, příkaz k předvedení nebo příkaz k dodání do výkonu trestu odnětí svobody. Nejpodstatnější změnou oproti navrhované předloze bylo vypuštění té části ustanovení, ze které se dala dovodit výlučná působnost soudu k vydání příkazu k předvedení osoby, jako podmínka vstupu policejního orgánu do obydlí.

¹ § 83c tr. řádu - Vstup do obydlí.

K odstranění naléhavého nebezpečí může vyšetřovatel nebo vyhledávací orgán anebo policejní orgán vstoupit do obydlí jen tehdy, jestliže věc nesnese odkladu a vstup do obydlí je nezbytný pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu jejich práv a svobod nebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku, zejména jestliže jde o obydlí osoby přistižené při činu nebo osoby, na kterou byl vydán příkaz k zatčení. Po vstupu do obydlí nesmějí být provedeny žádné jiné úkony než takové, které slouží k odstranění naléhavého nebezpečí.

I po nabytí účinnosti zákona č. 292/1993 Sb. je některými autory vykládáno novelizované ustanovení § 83a ve smyslu vyplývajícím z důvodové zprávy. Např. J. Jelínek dovozuje, že novelou bylo zakotveno právo vstupu vyšetřovatele nebo policejního orgánu do obydli nebo jiných prostor, pokud jednají na příkaz soudu k předvedení osoby, která se na těchto místech zdržuje.²

Obdobné stanovisko zastává rovněž P. Vantuch a dokonce dovozuje, že orgány policie nejsou v tomto případě oprávněny porušit domovní svobodu, a to ani v případě vydání příkazu k předvedení svědka soudem.³

J. Jelínek a Z. Sovák v publikaci Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou, nakl. Linde ve vydání ke stavu k 1.1.1994 i ve vydání ke stavu ke dni 1.9.1994 prakticky zaznamenávají pouze změnu zákonného znění ustanovení, komentář však zůstal téměř ve stavu *jako před novelou provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. včetně poznámky, že o vstupu do obydli podle § 83c je třeba sepsat protokol a doručit státnímu zástupci.* Stejně znění obsahuje i vydání z r. 1998.

Dle autorů učebnice Trestní právo procesní vydané v nakl. C.H. Beck v roce 2003⁴ je ve smyslu ustanovení § 83c odst. 2 tr. řádu možný vstup do obydli na základě předchozího rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení (příkaz k zatčení - § 69 tr. řádu příkaz k předvedení - §§ 90, 98, 158 odst. 6 tr. řádu, příkaz k dodání do výkonu trestu odnětí svobody - § 321 odst. 3 tr. řádu).

V podstatě stejný výklad poskytují nejdostupnější komentáře trestního řádu⁵, dle kterých ustanovení upravuje vstup policejních orgánů do obydli, jiných prostor nebo na pozemek za účelem provedení (realizace) příkazu k zatčení, příkazu k předvedení a příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody.

Je zřejmě nepochybné, že menšinový názor dovozující výlučnou příslušnost soudu k vydání příkazu k předvedení obviněného (§ 90 tr. řádu) či svědka (§ 98 tr. řádu) je determinován především skutečností, že i po novelizaci ustanovení § 83c tr. řádu provedené zákonem č. 292/1993 Sb., zákonodárce ponechal jako součást znění odstavce 2 termín **příkaz k předvedení**, přičemž zákon neobsahuje ustanovení upravující stanovení postupu realizace tohoto předvedení a stanovení subjektů oprávněných k jeho realizaci s použitím stejného termínu na rozdíl od příkazu k zatčení, či příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody. Pouhá skutečnost, že ustanovení § 69 tr. řádu a § 321 odst. 3 tr. řádu stanoví oprávnění soudu k vydání příkazu k dodání do vazby resp. příkazu k dodání do výkonu trestu odnětí svobody nepostačuje k učinění závěru, že i vydání příkazu k předvedení je výlučně v působnosti soudu. Již ze samotné skutečnosti, že z původního návrhu znění ustanovení § 83c tr. řádu byl termín „*soudu*“ vypuštěn, přičemž příkaz k předvedení na rozdíl od příkazu k zatčení a příkazu k dodání do výkonu trestu není v tomto znění upraven jiným ustanovením zákona, se dá zřejmě dovodit úmysl zákonodárce umožnit i policejním orgánům vstup do obydli za podmínek

² Viz: J. Jelínek: Novelizace trestního řádu, Bulletin advokacie č. 3/1994, str. 24.

³ Viz: P. Vantuch: K výsledku svědka, který se nedostavuje k soudu (Bulletin advokacie č. 9/1994, str. 13-14).

⁴ Viz: J. Musil, V. Kratochvíl, P. Šámal a kol.: Trestní právo procesní, 2. vyd. nakl. C.H.Beck, 2003 str. 438.

⁵ Viz: P. Šámal, V. Král, J. Baxa, F. Púry: Trestní řád - komentář, 4. vydání nakl. C.H.Beck 2002, str. 515.

F. Novotný, M. Růžička a kol.: Trestní kodexy (trestní zákon, trestní řád), komentář, 2. vydání. nakl. Eurounion 2002, str. 717.

stanovených v ustanovení § 90 resp. § 98 tr. řádu, a to na základě příkazu jiného orgánu činného v trestním řízení než je soud. Jiný smysl tohoto výsledku zákonodárského procesu nelze ani relevantním způsobem dovodit. Orgán činný v trestním řízení, za předpokladu splnění zákonných podmínek obsažených v ustanoveních § 90, § 98 a § 158 odst. 6 trestního řádu by měl tedy vydat příkaz k předvedení takové osoby, což může být považováno svým způsobem za rozhodnutí svého druhu, a požádat příslušnou složku Policie České republiky o jeho realizaci. Zmocnění k vydání příkazu je možno dovodit právě z ustanovení § 83c odst. 2 trestního řádu. Poukaz na absenci tohoto výslovného zmocnění v ustanoveních § 90, § 98 a § 158 odst. 6 tr. řádu neznamena tedy, že jiný orgán činný v trestním řízení než soud, příkaz vydat nemůže. Je to obdobné jako např. v případě postupu státního zástupce podle ustanovení § 77 odst. 1 tr. řádu, kdy neshledá důvody pro podání návrhu na vzetí do vazby a rozhodne o propuštění obviněného ze zadržení. I zde jde o rozhodnutí svého druhu, které je v praxi v písemné formě realizováno mnohdy odlišnými formulacemi. (Příkaz k propuštění obv. X.Y., ...přikazuji, aby byl propuštěn obv. X.Y., nařizuji propuštění zadrženého obv. X.Y. a pod.).

Pokud jde o námitku nesouladu tohoto výkladu s ustanovením článku 12 odst. 3 LPS, je třeba konstatovat její neopodstatněnost. Stanovisko Vrchního státního zastupitelství v Praze k takto zaujatému menšinovému názoru některých státních zástupců Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích problém neřeší. Podstata sporu totiž není v tom, zda vstup do obydlí za účelem předvedení obviněného či svědka, který představuje jiný zásah do nedotknutelnosti obydlí porušuje či nikoliv citované ustanovení LPS vzhledem k výslovné možnosti takového dovoleného průlomu této ochrany formou zákona, ale ve stanovení konkrétního subjektu-orgánu činného v trestním řízení, který je oprávněn toto zákonné zmocnění realizovat.

Shora uvedené skutečnosti tedy umožňují učinit závěr, že ustanovení § 83c odst. 2 trestního řádu v platném a účinném znění zmocňuje policejní orgán ke vstupu do obydlí, jiných prostor a na pozemek za účelem předvedení obviněného, svědka, případně osoby, která byla vyzvána po zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu ustanovení § 158 odst. 3 trestního řádu k podání vysvětlení vydaného, za předpokladu splnění zákonných podmínek obsažených v ustanoveních § 90, § 98 a § 158 odst. 6 trestního řádu, i na základě příkazu vydaného jiným orgánem činným v trestním řízení než je soud. Vydaný příkaz k předvedení, který je nepochybně rozhodnutím svého druhu, není ovšem totožný s opatřením, kterým ve smyslu ustanovení § 90, § 98 a § 158 odst. 6 trestního řádu orgán činný v trestním řízení, který příkaz k předvedení vydal, žádá příslušný policejní orgán o jeho realizaci. Příkaz k předvedení zašle orgán činný v trestním řízení, který jej vydal spolu se žádostí o realizaci tohoto úkonu příslušné součásti Policie České republiky, nebo, v případě, že se jedná o předvedení příslušníka ozbrojených sil nebo ozbrojeného sboru v činné službě, příslušnému veliteli nebo náčelníkovi.

Z praktického hlediska není zřejmě vyloučeno, aby všechny výše uvedené zákonné náležitosti, tedy jak příkaz k předvedení, tak žádost o jeho realizaci, byly obsahem pouze jedné písemnosti.

Toto stanovisko bylo vydáno podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona o státním zastupitelství.

Nejvyšší státní zástupkyně:
Mgr. Marie Benešová